Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Muistio

Ohjelmapäällikkö Juhana Rautiainen
Erityisasiantuntija Jaakko Rastas

20.10.2022

VN/4165/2022
HE 140/2022 vp.

YM; Vastaukset ympäristövaliokunnan asiantuntijakuulemisessa esitettyihin kysymyksiin.

Suomen ympäristökeskus tietojärjestelmästä vastaavana viranomaisena

Ympäristöministeriön hallinnonala vastaa alueidenkäytön suunnittelusta ja rakentamisesta. Ministeriön hallinnonalalla on nykyisin virastoina Suomen ympäristökeskus, ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Ministeriö selvitti vuonna 2020 vaihtoehtoisia vastuutahoja rakennetun ympäristön tietojärjestelmälle. Vertailussa oli mukana eri valtion virastoja ja yksityinen sektori. Ministeriö päätyi antamaan Suomen ympäristökeskukselle tehtäväksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmän perustamisen ja ylläpidon. Suomen ympäristökeskuksella on pitkäaikainen kokemus alueiden käytössä tapahtuvien muutosten tutkimuksesta, seurannasta ja arvioinnista. Edellä mainittu tehtävä on määritelty laissa Suomen ympäristökeskuksesta (1069/2009).

Uusi valtakunnallinen tietojärjestelmä

Järjestelmä ei ole päällekkäinen nykyisiin järjestelmiin. Nykyisin ei ole käytössä kansallista kaavatietovarantoa. Järjestelmällä korvataan DVV:n ylläpitämä rakennus- ja huoneistorekisteri, maanmittauslaitoksen kaavatietojen erillisylläpito (nykyinen maankäyttö- ja rakennusasetus 94 § ja 95 §), ELY-keskusten kaavatietojen välitysmenettely ja pelastusviranomaisten rakennustiedon välitys (nykyinen maankäyttö- ja rakennusasetus 94 § ja 95 §). Myöhemmässä kehitysvaiheessa on myös mahdollista korvata verottajan oma rakennustietovaranto.

Järjestelmä kehitetään siten, että ennen nykyisten tietovarantojen korvaamista tietovarantoja pidetään yllä rinnakkain. Tällöin ei vaaranneta esimerkiksi rakennus- ja huoneistorekisteriin liittyviä tietoja, koska niitä käytetään äänestyksen järjestämisessä ja asuinpaikkojen hallintaan liittyvien palveluiden tuottamiseen. Kunnan ottaessa käyttöönsä rakennetun ympäristön tietojärjestelmä lakkaa tiedon erillistoimitus Digi- ja väestötietovirastolle. Kun kaikki kunnat ovat siirtyneet käyttämään rakennetun ympäristön tietojärjestelmää voi Digi- ja väestötietovirasto luopua kokonaan rakennus- ja huoneistorekisterin erillisylläpidosta. Samoin maanmittauslaitos voi luopua erillisestä kaavatietojen ylläpidosta. Näistä säästyy kustannuksia molempiin virastoihin.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Ympäristöministeriö PL 35 00023 Valtioneuvosto	 Aleksanterinkatu 7 Helsinki	 0295 16001 +358 295 16001	 09 1603 9320 +358 9 1603 9320	 kirjaamo.ym@gov.fi

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmässä käsiteltävän tiedon määrittely

Järjestelmä on määritelty vuonna 2021 laajassa sidosryhmäyhteistyössä. Määrittelytyöhön osallistuivat keskeiset viranomaiset Suomen ympäristökeskus, maanmittauslaitos, Digi- ja väestötietovirasto, Vero, kunnat ja maakuntien liitot. Käsiteltävä tieto perustuu nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain ja ehdotettujen lainsäädäntöjen (Rakentamislaki 139/2022 vp, Laki rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä ja maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta 140/2022 vp) tietoihin. Määrittelytyön yhteydessä tunnistettiin yli 300 käyttötapausta tiedolle. Käyttötapaukset liittyvät viranomaisprosesseihin, kuten rakentamisluvitukseen, kiinteistöverotukseen, kiinteistönmuodostukseen, ympäristöluvitukseen, pelastustoimeen, infrastruktuurinsuunnitteluun ja turvallisuustoimeen. Järjestelmässä käsiteltävät tiedot ovat viranomaisprosessien tietoja. Tieto palvelee myös yksityistoimijoiden prosesseja kuten kiinteistösijoittamista ja kiinteistön ylläpitoa.

Osana rakennetun ympäristön tietojärjestelmän määrittelytyötä laadittiin järjestelmän tietoturvavaatimukset, joita tarkennettiin määrittelytyötä tukemaan tilatussa, erillisessä digitaalisen turvallisuuden selvityksessä. Järjestelmässä käsiteltävän tiedon tietoturva, tiedon kasautumisvaikutukset ja kontekstisidonnaisuuksien riskit tunnistettiin, jotta digitaalisen turvallisuuden reunaehdot täyttyvät. Työtä valvoi ja ohjasi laaja ohjausryhmä (YM041:00/2021), jonka jäseninä olivat ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus, sisäministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Digi- ja väestötietovirasto, Maanmittauslaitos, Liikenne- ja viestintävirasto, Puolustusvoimat ja SUPO. Ohjausryhmän pysyvinä asiantuntijoina toimivat Puolustuskiinteistöt, Helsinki, Espoo ja Tampere. Ohjausryhmän toimikausi oli 23.8.2021-31.3.2022. Ohjausryhmä tunnisti tehtävänsä mukaisesti myös rakennetun ympäristön tiedon digitalisoitumisen vaikutuksia kokonaisturvallisuuteen sekä kansalliseen turvallisuuteen.

Järjestelmän tiedot luokiteltiin julkisiin tietoihin, arvokkaisiin tietoaineistoihin (VM053:00/2020, avoimen datan direktiivin kansallinen täytäntöönpano), henkilötietoihin (useita kategorioita), salassa pidettäviin tietoihin ja turvallisuusluokiteltuihin tietoihin. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä toteutetaan digitaalisen turvallisuuden vaatimusten mukaisesti huomioiden eri luokkiin kuuluvien tietojen asianmukainen käsittely.

Tietojärjestelmässä käsiteltävän tiedon osalta noudatettaisiin julkisuuslain säädöksiä. Nykyisen julkisuus- ja hallintolainsäädännön mukaisesti julkiset asiakirjat saa pyydettäessä. Salassapidettävään tietoon on oikeus vain erikseen säädetyillä tahoilla. Tietojärjestelmän julkisen karttapalvelun kautta luovutettaisiin tietoa vain rajallisesti.

Pelastustoimelle syntyvät säästöt rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä

Pelastusviranomaisille arvioidut säästöt tulevat eri lähteistä. Pelastuslaitokset antavat pelastustehtävien ohella lausuntoja kaavoitusprosesseissa ja rakennuslupakäsittelyn yhteydessä. Keski-Suomen pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksen mukaan kyseisen pelastuslaitoksen 22 kunnan alueella annetaan vuosittain noin 400-600 asiantuntijasuoritetta ja laitoksen resurssitarve rakentamisen ja alueidenkäytön ohjauksen osalta on 3,5 henkilötyövuotta. Jos ajatellaan, että Keski-Suomen pelastuslaitos edustaa keskimääräistä pelastuslaitosta Suomessa niin valtakunnallisesti suoritteita olisi vuodessa noin 8800 ja vuosittainen henkilöresurssitarve olisi arviolta noin 77 henkilötyövuotta. Varovaisesti arvioituna hyöty pelastusviranomaisten helpommasta ja nopeammasta pääsystä rakennustietoihin ja alueidenkäytön tietoihin olisi noin 20% luokkaa. Valtakunnallisella mediaanipalkalla potentiaalinen hyöty jo työajan säästöstä olisi vuositasolla jopa 800 000 euroa.

Tällä hetkellä pelastusviranomaisten tulee sopia kuntien rakennusvalvontaviranomaisten kanssa siitä, miten pelastusviranomaiset saavat tietoja rakennusluvista, toimenpideluvista ja rakennuslupahakemuksista. Tietojen saaminen keskitetysti yhteentoimivassa ja koneluettavassa muodossa säästäisi sopimiseen käytettyä aikaa sekä teknisiä resursseja niin kunnissa kuin pelastusviranomaisissa.

Hätäkeskuslaitoksen tiedonsaantioikeudet

Tietojärjestelmästä annettavassa laissa säädettäisiin hätäkeskuslaitokselle tietojensaantioikeus rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tietoihin salassapitosäännösten estämättä. Lain valmistelun aikana sisäministeriön pelastusosasto on esittänyt, että hätäkeskuslaitokselle tulisi säätää tällaiset tiedonsaantioikeudet.

Jakelu Ympäristövaliokunta